

Pospíšil, Ivo

Památce Jozefa Hvišče (1935–2023)

Slavica litteraria. 2023, vol. 26, iss. 2, pp. 163-165

ISSN 1212-1509 (print); ISSN 2336-4491 (online)

Stable URL (DOI): <https://doi.org/10.5817/SL2023-2-16>

Stable URL (handle): <https://hdl.handle.net/11222.digilib/digilib.79447>

License: [CC BY-SA 4.0 International](https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/)

Access Date: 16. 02. 2024

Version: 20240202

Terms of use: Digital Library of the Faculty of Arts, Masaryk University provides access to digitized documents strictly for personal use, unless otherwise specified.

Památce Jozefa Hvišče (1935–2023)

Ivo Pospíšil (Brno)

Ve věku 88 let zemřel 18. 8. 2023 významný slovenský polonista, slovakista, slavista, komparatista a genolog, literární historik a teoretik, překladatel a prozaik prof. PhDr. Jozef Hvišč, CSc. Narodil se 24. 4. 1935 v Kurimě (Kurima leží v okrese Bardejov na východě Slovenska; dnes zde žije asi 1000 obyvatel). Jeho vlastní životní dráha je v jistém smyslu neobvyklá. Nejprve vystudoval Vyšší školu uměleckého průmyslu v Bratislavě, obor řezbář, a uplatnil jej na Moravě v Moravských Budějovicích v tehdejších Závodech uměleckého průmyslu (tzv. UP závody, 1954–1955), které vznikly znárodněním místní soukromé firmy. Umělecké sklony se promítly i do jeho další kariéry; poté byl výtvarníkem v Ústředí lidové umělecké výroby. V letech 1957–1961 studoval slovenštinu a polštinu na Univerzitě Komenského v Bratislavě, po absolvování pracoval v letech 1961–1966 v tehdejší Československo-sovětském institutu SAV, poté v literárněvědných ústavech SAV, oficiálně Ústavu svetovej literatúry a jazykov, později Literárnovedném ústavu, a na univerzitě kromě toho přednášel teorii a dějiny polské literatury. Roku 1990 se stal vedoucím Katedry slovanských filologií FF UK v Bratislavě, kde byl poté emeritním profesorem.

Byl publikačně neobyčejně plodný; bibliografie jeho prací vyšla roku 2010.¹ Jozef Hvišč se pohyboval mezi dvěma obory, které vystudoval – slovakistikou a polonistikou, a to literárněvědnou, ale jeho záběr byl širší: zasahoval do teorie literatury, teorie a dějin literárních žánrů, komparatistiky, teorii kultury, okrajově se ocital i v politologicko-sociologické dimenzi literatury a kultury a sám nejen editoval cizí texty, ale také sám psal beletrii a překládal, a to na hranici věcné a krásné literatury. Patří tedy k těm literárním vědcům, kteří byli také výkonnými slovesnými umělci, i když u něho bych tuto činnost na hraně a na okraji pokládal spíše za odvozenou od zkoumání literatury, současně však s vědomím jeho múzických sklonnů daných již zmíněným studiem středoškolským a tehdejší zaměstnáním. Ve středu jeho zájmu stojí polská literatura, její dějiny, polský romantismus a hlavně polsko-slovenské vztahy, psal i komparatistické studie o jednotlivých spisovatelích. Z jeho prací uvádíme alespoň polonistické a srovnávací studie, jako např. *Epické literárne druhy v slovenskom a poľskom romantizme* (1971), *Poľská literatúra v slovenskej literárnej vede a kritike* (1972) a *Vzťahy a súvislosti slovenskej a poľskej literatúry* (1996), které syntetizoval do zásadního kompendia *Slovensko-poľské literárne vzťahy 1815–1918* (1991); jeho kardinální téma – romantismus – se promítlo do knihy *Kontinuita romantizmu* (2001) a nelze opomenout ani jeho učební texty z polské kultury a literatury (spolu se Š. Ondrušem napsaný *Úvod do dejín a kultúry Poľska* z roku 1983 a *Dejiny poľskej literatúry* vydané 1986). Jeho překladatelská aktivita z polské literatury je opravdu široká;

1 CHRAPPA, Štefan: *Jozef Hvišč: bibliografia prác a výskumných aktivít*. Bratislava: STIMUL, 2010.

překládal mimo jiné K. Brandyse, Z. Herberta, W. Nawrockého, S. Grochowiaka, tedy, jak vidno, poezii i prózu. Rozsáhlá je také jeho činnost slovakisty. Předně je to přehledná publikace *Slovenská historická próza* (1988) a poté monograficky pojaté studie o některých postavách slovenského písemnictví, např. *Literárny vývin Jána Čajaka ml.* (1975) nebo *Poetický prológ Milana S. Ďuricu* (1995); musel jsem obdivovat jeho esejistickou práci o J. Kalinčiakovi *Kam oko nedosiahne* (1999); vynikl i jako editor a spoluautor, např. sborníku *Biele miesta v slovenskej literatúre* (1991) nebo výborů poezie *Žltá ľalia* (1975) a *Stojí, stojí mohyla* (s C. Krausem, 1978) a také antologií z jednotlivých básníků (např. L. Kubániho).²

To, kde jsme se přátelsky setkali (bylo to poprvé v osmdesátých letech minulého století, ale spolupráci jsme zahájili až od poloviny devadesátých let, kdy v Brně vznikl Ústav slavistiky), byly česko-slovenské literární vztahy a genologie. V prvním případě šlo zejména o tradiční česko-slovenské konference, z nichž vznikla rozsáhlá série Brněnské texty k slovakistice.³ Inspirován prvními ročníky nabídl Jozef Hvišč, že podobnou konferenci zorganizuje na Slovensku. Vyšel z toho sborník, který zahrnul různorodost témat i osobních přístupů a zorných úhlů metodologie.⁴ Spolu jsme napsali i slovensko-český úvod, kde Jozef Hvišč vyjádřil, nepochybně i jako polonista, nezbytnost zařadit tradiční a dosud prosazované studium česko-slovenských vztahů do širších slovansko-neslovanských souvislostí, zatímco já jsem akcentoval nutnost nové metodologické orientace slavistiky a nesamozřejmost a rozpornost česko-slovenských vztahů. Jozef Hvišč pak o jedné brněnské a této bratislavské konferenci informoval ve Slavii.⁵

Druhým okruhem byla literární genologie. Hvišč v tom měl časový náskok, neboť se žánry v obecné rovině zabýval již v době, kdy jsem teprve finalizoval svou disertaci o ruské románové kronice a obecné práce genologické jsem měl daleko před sebou, včetně učebního textu.⁶ Při jednom setkání s několika slovenskými a českými literárními vědci v Bratislavě, kde hlavní slovo držel Dionýz Ďurišin, jsem se dověděl, jak Hviščův zájem o genologii vlastně vznikl – a snad to tak opravdu bylo. Ďurišin vědomý si toho, že Hvišč je především polonista a Polsko je skutečnou vlastí fenomenologické genologie díky časopisu *Zagadnienia rodzajów literackich* se Stefanií Skwarczyńskou, Janem Trzynadlowským, Grzegorzem Gazdou a Bogdanem Pięczkou, chtěl, aby na Slovensku on představoval špičkovou komparatistiku, a Hvišč genologii – a patrně z toho podnětu

2 Múzický talent zdědil také jeho syn Jozef Hvišč (nar. 1966), autor sci-fi románů, od prvotiny *Malinche* (2010), *Achátové more* (2016), *Lovec spomienok* (2017) až po nejnovější *Stretnutie v budúcnosti* (2023).

3 POSPÍŠIL, Ivo: *Dlhá a bohatá tradícia. História a kľúčové problémy brnienských česko-slovenských konferencií* (1997–2017). Slovenské pohľady, 2018, č. 3, s. 27–33.

4 *Slovensko-české vzťahy a súvislosti*. Eds. Jozef Hvišč – Ivo Pospíšil. Bratislava: Katedra slovanských filológií FiIF UK v Bratislave v spolupráci s Ústavom slavistiky FF MU v Brne, Slovenská rada Združenia slovenskej vzájomnosti v spolupráci s Českou koordinačnou radou Spoločnosti priateľov s národnými východu, 2000.

5 HVIŠČ, Jozef – POSPÍŠIL, Ivo: *Na záver. K otázke slovenskej a európskej sebareflexie*. In: Slovensko-české vzťahy a súvislosti. Bratislava: Katedra slovanských filológií FiIF UK v Bratislave v spolupráci s Ústavom slavistiky FF MU v Brne, Slovenská rada Združenia slovenskej vzájomnosti v spolupráci s Českou koordinačnou radou Spoločnosti priateľov s národnými východu, 2000, s. 241–248; HVIŠČ, Jozef: *Slavistika: porovnávanie a nadväznosť*. Slavia 70, 2001, č. 1, s. 143–145.

6 Viz naše monografie *Rozpětí žánru*. Brno: Sprint Print, 1992; *Genologie a proměny literatury*. Brno: Spisy Masarykovy univerzity v Brně, Filozofická fakulta, 1998; *Literární genologie*. Brno: Masarykova univerzita, 2014.

vznikly Hviščovy genologické práce *Problémy literárnej genológie* (1979) a *Poetika literárnych žánrov* (1985). Oproti české literární vědě získal, jak už uvedeno, značný předstih, neboť tam se žánry nepřestávaly studovat v rámci tradiční poetiky; změna nastala až o něco později. V nich určil vztah společnosti a literárního žánru tak, že „*literárny žáner transformuje prvky spoločenského životného slohu do umeleckého štýlu literatúry, a to tak, že vytvára typ literárneho výrazu, postavený na dialektickej jednote spoločensko-ideových prameňov, činiteľov, prostriedkov a funkcií v ich vývinových a dobových danostiach.*“⁷

S Jozefem Hviščem odešel seriózní badatel a člověk širokého rozhledu, který představuje celou epochu slovenské literární vědy a obecněji filologie pokrývající prostor od literární teorie, historie a kritiky, komparatistiky a genologie k překladu a vlastní literární tvorbě na materiálu především polského a slovenského písemnictví. Měli a mají tedy jeho žáci a žáci žáků na Slovensku i jinde nač navazovat.

prof. PhDr. Ivo Pospíšil, DrSc.

Ústav slavistiky

Filozofická fakulta, Masarykova univerzita

Arna Nováka 1, 602 00 Brno, Česká republika

ivo.pospisil@phil.muni.cz

7 HVIŠČ, Jozef: *Problémy literárnej genológie*. Bratislava: Veda, 1979, s. 111.

Toto dílo lze užit v souladu s licenčními podmínkami Creative Commons BY-SA 4.0 International (<https://creativecommons.org/licenses/by-sa/4.0/legalcode>). Uvedené se nevztahuje na díla či prvky (např. obrazovou či fotografickou dokumentaci), které jsou v díle užity na základě smluvní licence nebo výjimky či omezení příslušných práv.

